

ՄԻՋՆԱԿԱՐԳԻ «ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՂԲԻԻՐ» ՇԱՐՔ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԵՏՐԱԿ 3

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԻՒՐՔՆԵԱՆ

ՄԱՐՕ ԳԱԼԱՅՆԵԱՆ-ՔԻՒՐՔՆԵԱՆ

*« Դայրենի Աղբիւր » հրատարակչականը երախտագիտութեամբ կը նշէ
Պր. Յարութիւն Սարաճեանի օժանդակութիւնը՝ իր մանկավարժական-հրատարակչական
նախաձեռնութիւններուն:*

«ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԵՏՐԱԿ»ՆԵՐՈՒՆ ԱՌԻԹՈՎ

Այս չորրորդ Տետրակը, լրացուցիչ «Հայրենի Աղբիւր 3» ընթերցարանի, կու գայ փակելու «Աշխատանքի Տետրակ»ներու շարքը: Անոր մուտքին, ինչպէս նախորդներուն, նոյնիսկ կրկնութեան գնով կ'արժէ շեշտել ամբողջ շարքի հիմնադիր սկզբունքներէն մի քանին.-

1. Քերականական նիւթի եւ մերտօի օգտագործում՝ լեզուի՝ ուսուցման համար - այս էր ու կը մնայ քերականութեան կոչումին մեր պատկերացումը՝ Միջնակարգի դասարաններն ի վեր: Քերականութիւնը՝ իբր լեզուաբանական-տեսական կրթանք՝ դուրս կը ձգուի այս սահմաններէն: Բացառումին դրդապատճառները, անոնք մանկավարժական են, բայց նաեւ՝ իրական-գործնական. կրթական բարձրագոյն հիմնարկի յատուկ նիւթեր ու մերտօ՝ անյարիր են 12-15 տարեկան պատանի-պատանուիներու եւ՝ մտակառոյցին ու շահագրգռութիւններուն, եւ՝ բացերուն ու կարիքներուն: Միջնակարգի երեք-չորս կարգերուն ու անոնց խճողեալ դասացուցակներուն մէջ, պարտինք ի գործ դնել բոլոր միջոցները՝ կարելի անքերիութեամբ կիրառական հայերէն սորվեցնելու համար - լեզուն ճիշդ գրել, ճիշդ կարդալ-արտասանել, նաեւ՝ մինչեւ իսկ՝ ճիշդ խօսիլ... Պայմանները լաւ ծանօթ են մեր ուսուցիչներուն, եւ քիչ մը հետեւողականութիւն ու անկեղծութիւն՝ կը բաւեն ընդունելու, որ այս առաջնահերթութիւններէն անդին ամէն գիտելիք, ամէն նիւթ, ուզուի կամ ոչ, պերճանք է, Մփիտքի մէջ գրեթէ ամէն տեղ, «լրիւ հայախօս» գօտիներն ալ՝ ներառեալ:

2. Ուրեմն, «Աշխատանքի Տետրակ»ներով ջանացած ենք քերականութեան նիւթը տալ խիտ ու զըտուած՝ իբր ուղեցոյց վարժութիւններու, որոնք կը գրաւեն կարեւոր մասը, դասաւորուած՝ էջի՛ն իսկ վրայ կատարուելու յարմարութեամբ: Կարիք չունինք բնորոշելու վարժութիւններու ոճն ու տեսակները. արդէն առաջին ուշադիր ակնարկով՝ մեր գործակից-ուսուցիչները պիտի նկատեն, որ անոնք ունին «կառուցային» ներշնչում, կը միտին լեզուամտածողական ամբողջներու ընկալման/ստեղծման՝ համակարգային գործարկումով: Ուսուցիչներուն ժամանակը խնայելու մտքով, պատրաստած ենք ու կրնանք տրամադրել «առարկայական» վարժութիւններու պատասխանները: Բայց ստուգումներու («գրաւոր»ներու) տրամադրումը ալ՝ անխորդ նկատած ենք, ինչպէս նախորդի՝ նաեւ այս Տետրակի մակարդակին:

3. Քերականութեան նիւթի սղանդման մէջ, իբր լեզուամտածողութեան կադապար-ստորոգութիւններ, ոչ-անտեսելի տեղ ունին խօսքի մասերը կամ բառի տեսակները: Անոնց ներկայացումը կը մնայ կարեւոր, նոյնիսկ եթէ, ինչպէս մեր հեռանկարին մէջ, քերականութեան քիրախը լեզուի ճիշդ գործարկումն է:

Ըսած ենք, մէկէ աւելի պատճառներ ունինք՝ հոս՝ այդ ներկայացման համար, արեւելահայ (եւ գրաբարեան) համակարգին փոխարէն, պահպանելու խօսքի մասերու արեւմտահայ աւանդական դասակարգումը.-

- Գոյական (անուն).

- Բայ.

- Գերանուններ՝ անճական, յարաբերական, ցուցական, ստացական, հարցական, անորոշ.

- Ածականներ՝ որակական, ցուցական, բուական, հարցական, անորոշ.

- Ապա՝ յաջորդաբար՝ Մակբայ. Շաղկապ. Կապ. Չայնարկութիւն. Յօդ:

4. Շատ ամփոփ՝ հոս կը բուենք մեր նախընտրութեան պատճառները.-

- Աւելի քան հարիւրամեակէ մը ի վեր, արեւմտահայ մանկավարժներու կողմէ մշակուած այս դասակարգումը՝ սկսած Պոլսէն՝ փոքր տարբերակումներով շարունակած է ու կը շարունակէ ճանաչում գտնել Մփիտքի տարածքին:

- Այս դասակարգումը, բառական տարբեր՝ դասական լեզուներու (հին յունարէն, լատիներէն, գրաբար) որդեգրածէն, աւելի հաշտ է ժամանակակից լեզուամտածողութեան հետ. նաեւ շատ աւելի մատչելի՝ մանկա-պատանեկան մտակառոյցներուն:

- Արդէն օրին ներշնչուած՝ մշակութային «բաց» համակարգի տէր արեւմտեան լեզուներու բնորոշներէն, արեւմտահայերէնը այսօր կը շարունակէ զոյակցիլ նոյն այդ ճիղի լեզուներուն հետ (անգլերէն, ֆրանսերէն...): Երբեմն եռալեզու, նոյնիսկ քառալեզու կրթական իրադրութիւններու մէջ, հայերէնի եւ միւս լեզուներու լեզուա-քերականական համակարգերու նոյնութիւնը՝ զգալի թեթեւացում է արեւմտահայ մանուկին ու պատանիին համար. մինչ հետեւումը դասական համակարգին՝ շփոքի եւ տրամաբանական մտակառոյցներու խախտումի պիտի առաջնորդէր:

- Եւ իշո՞ւ է, արեւելահայերէնը այս մարզին մէջ կը հետեւի դասական լեզուներուն, ուրեմն նաեւ գրաբարին (քեւ պատմականօրէն՝ ուսերէնի միջնորդումով...): Ամէն պարագայի, եւ որքան ալ բաղձալի ըլլայ հայերէնի զոյգ ճիղերու մերձեցումը հոս՝ ինչպէս ալ մարզերու մէջ, - առնուազն մանկավարժական տեսանկիւնէ անընդունելի է արեւմտահայերէն քերականութեան ենթարկումը ձեւաբանական այդ հինցած կաղապարներուն: Լաւ պիտի ըլլար՝ մեր կրթական պատասխանատուները աւելի մօտէն քննէին Արեւելահայերէն քերականական համակարգի նորամուտ -ու մեքենական- որոշ կիրարկումներ Արեւմտահայ կրթական համակարգէն ներս, դիրքորոշուէին անոր հանդէպ: Առանց մանրամասնելու, ճշդենք, որ նկատի ունինք «Գոյական անուն», «Ածական անուն», «Թուական անուն» ետեակը՝ իր ստեղծած շփոքով: Ապա՝ միւս Ածականներու (Յուցական, Անորոշ, Հարցական...) ընկալումը իբր դերանուն՝ «խկական» դերանուններու կողքին, ինչ որ կը ստեղծէ երկրորդ աստիճանի շփոք մը: Եւ այսպէս շարունակաբար...

* * *

Քերականութեան կրթանքի ծառայական, օգտակար հանգամանքին մեր այս շեշտումը հեռու կը մնայ լեզուաբանական-տեսական դիրքորոշումներու քաշքշուքէն: Անգամ մը եւս, անիկա իբր միակ փառասիրութիւն ունի միջոցներու առաւելագոյն կեդրոնացումով ու լեզուամտածողական կենդանի գործարկումով՝ արեւմտահայ աշակերտը հասցնելու մայրենի լեզուի լատագոյն տիրապետումի մը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԵՏՐԱԿ 3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	էջ
1. ԽՕՍԷ ԵՒ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ, ՊԱՐԶ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌՈՅՅՆԵՐ	2
2. ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐ, ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ - 1	8
3. ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐ, ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ - 2	12
4. ՊԱՐԶ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄՆԱԲՈՐ ԿԱՌՈՅՅՆԵՐ, ԴԵՐԲԱՅԱԿԱՆ ԴԱՐՁՈՒԱՆՔ	16
5. ԴԵՐԲԱՅԱԿԱՆ ԴԱՐՁՈՒԱՆՔ (1). ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԲԱՅ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ԴԵՐԲԱՅ	21
6. ԴԵՐԲԱՅԱԿԱՆ ԴԱՐՁՈՒԱՆՔ (2). ԱՆՑԵԱԼ ԴԵՐԲԱՅ ԵՒ ԱՊԱՈՆԻ ԴԵՐԲԱՅ	26
7. ԿԷՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - 1	30
8. ԿԷՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ - 2	35
9. ԲԱՐԴ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ - ՀԱՄԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՏՈՐԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ	40
10. ՄՏՈՐԱԴԱՍ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ՏԵՄԱԿՆԵՐ - ՑԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ՄՏՈՐԱԴԱՍ	45
11. ՇԱՂԿԱՊԱՅԻՆ ՄՏՈՐԱԴԱՍ, ՈՒԴԻՂ ԵՒ ԱՆՈՒՂՂԱԿԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐ	50
12. ՇԱՂԿԱՊԱՅԻՆ ՄՏՈՐԱԴԱՍ, ԵՆԹԱԿԱՅ, ՄՏՈՐՈԳԵԼԻ...	55
13. ՇԱՂԿԱՊԱՅԻՆ ՄՏՈՐԱԴԱՍ, ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ - 1	59
14. ՇԱՂԿԱՊԱՅԻՆ ՄՏՈՐԱԴԱՍ, ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ - 2	65
15. ՇԱՐԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ	70

ԽՕՍՔ ԵՒ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ. ՊԱՐԶ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ

Ա - Պարզ եւ Բարդ Նախադասութիւններ

- Լեզուն՝ այն գործիքն է, որ մտածումը կը փոխադրէ անձէ անձ: Անիկա կը մարմնաւորուի **Խօսքով՝** բանաւոր կամ գրաւոր:
- **Խօսք մը** կը բաղկանայ Նախադասութիւններէ, - առնուազն մէկ նախադասութենէ:
- Նախադասութիւնները կրնան ըլլալ իրարմէ անջատ եւ անկախ **Պարզ նախադասութիւններ**, վերջակէտերով կամ միջակէտերով բաժնուած:
- Այսպէս՝ *Խաղաղ առաւօտը մըն էր: Տնեցիները եւ դրացիները եկած էին մինչեւ գիւղին ծայրը:* (երկու պարզ, անկախ նախադասութիւններ)
- Նախադասութիւնները կրնան ըլլալ նաեւ **Բարդ**, քանի մը պարզ նախադասութիւններ՝ միացած:
- Կան երկու տեսակ Բարդ նախադասութիւններ.
 - ա. **Բարդ-համադասական** նախադասութիւն. կազմուած է ըլլայ պարզ նախադասութիւններէ, հաասար արժէքով եւ ինքնաբաւ, բայց կապուած՝ շաղկապով, ստորակէտով եւայլն:
 - Այսպէս՝ *Տնեցիներ եւ դրացիներ եկան մինչեւ գիւղին ծայրը, Գիբորը համբուրեցին ու ճամբու դրին:*
 - բ. **Բարդ-ստորադասական** նախադասութիւն, կազմուած՝ պարզ նախադասութիւններէ, որոնցմէ մէկը **Գլխաւոր** է, իսկ միւսը՝ անկէ կախուած **Ստորադաս** նախադասութիւն:
 - Այսպէս՝ *Տղան կը տեսնէր, որ անոնք դեռ կանգնած էին:*

1. Ընդգծէ՝ կէտաւոր մէկ գիծով՝ անկախ Պարզ նախադասութիւնները, մէկ կանոնաւոր գիծով՝ Բարդ-Համադասականները, իսկ երկու գիծով՝ Բարդ Ստորադասականները:
(Որոշ Բարդ Ստորադասականներու մէջ, Գլխաւորէն ետք պիտի գտնես մէկէ աւելի Ստորադաս նախադասութիւններ:)

ա. Համբուն մանչը գործի պիտի դնէր, որ «մարդ դառնայ»: Կինը չէր համաձայներ:

բ. Տնեցիները եկան մինչեւ գիւղին ծայրը, Գիբորին այտերը համբուրեցին ու ճամբու դրին:

- գ. Գ-իբորը յաճախ ետ կը նայեր: Կը տեսներ, որ անոնք դեռ կանգնած էին գիտին ծայրը:
- դ. Արեւը կը բարձրանար երկինքին վրայ, տաքը այրող կը դառնար: Հայր ու տղայ կը քալէին հողէ ճամբուն վրայ, որ կ'իջներ դէպի դաշտ:
- ե. Գ-իւղէն քաղաք՝ ճամբան երկար էր: Երբ իրիկուն եղաւ, անոնք իջան ծանօթի մը տունը:
- զ. Տանտիրոջ աղջիկը բաժակները կը լուար եւ թէյ կը պատրաստէր: Ան կարմիր հագուստ մը հագած էր: Գ-իբորը որոշեց, որ այդպէս հագուստ մը դրկէր քրոջը, երբ դրան շահէր:

Բ - Պարզ Նախադասութիւն

- Պարզ նախադասութիւն մը առանձինը կ'արտայայտէ մէկ պարզ միտք: Անոր գլխաւոր անդամներն են **Ստորոգիչը** եւ **Ենթական**:
- օ Միայն այս երկու գլխաւոր անդամներով կազմուած նախադասութիւն մը կը կոչուի **Պարզ Համառօտ** նախադասութիւն: Օրինակ՝ *Գիտացիները մեկնեցան*:
- Այն պարզ նախադասութիւնը, որ Ստորոգիչի եւ Ենթակայի կողքին՝ ունի **Լրացուցիչներ** (Խնդիր, Պարագայ, Ցառկացուցիչ, Ածական-որոշիչ...), կը կոչուի **Պարզ Ընդարձակ** նախադասութիւն: Օրինակ՝ *Այդ աղբաւր գիտացիները մեկնեցան երէկ իրիկուն*:
- Պարզ նախադասութեան կառոյցը եւ բառ-պաշտօնները կը կազմեն անոր **Շարահիսութիւնը**: Ասոնց քննութիւնը, մեզի ծանօթ բառերով, կոչուած է նաեւ **Քերականական Լուծում**:

2. Ընդգծել՝ մէկ գիծով՝ Պարզ-Համառօտ նախադասութիւնները, երկու գիծով՝ Պարզ-Ընդարձակները.-

- ա. Համբօն եւ Գ-իբորը կը գրուցէին:
 - Ապի, քաղաքացիները բոխերիկ չունի՞ն...
 - Անոնք վառարան ունին...
- բ. Գ-իբորը զարմացաւ. այս մարդիկը ի՞նչ տարօրինակ էին:
 - Ատոնք եկեղեցի ունի՞ն...
 - Ամէն քաղ եկեղեցի ունի... Մարդիկ կու գան, կ'աղօթեն... Իրենք ալ հայ-քրիստոնեայ են...
- գ. Գ-իբորը կը մրափէր. այս նորութիւնները յոգնեցուցած էին զինք: Բայց հայրը դեռ կը խօսէր:

3. Պարզ-Ընդարձակ նախադասութիւնները վերածել՝ Պարզ-Համառօտի: Յետոյ Համառօտ ձեւէն՝ կազմել՝ նոր Ընդարձակ նախադասութիւններ, ուզածիդ պէս դնելով նոր լրացումներ: Այսպէս՝ Պզգիկ սպասատրը ամբողջ օրը պիտի աշխատէր փիրոջ փան մէջ: Պարզ-Համառօտը.- Սպասատրը պիտի աշխատէր: Նոր Ընդարձակ՝ Ընկրանիքին սպասատրը իրիկունները պիտի աշխատէր խոհանոցը:

- ա. Յոգնած-դաղրած՝ հայր եւ որդի նստած էին գործատիրոջ խոհանոցը:
- Պարզ-Համառօտ նախադասութիւն.-
- Նոր-Ընդարձակ.-

բ. Երիտասարդ բժիշկը՝ մօրուքը ձեռքը՝ խոր-խոր մտնտաց:

.....
.....

գ. Ճարտարապետը արագօրէն հարստացած էր շինարարական գործով:

.....
.....

դ. Խեղճ Թորոսը՝ տաքութիւններու մէջ՝ օրերով հիւանդ պառկեցաւ:

.....
.....

ե. Բարեսիրտ բժիշկը դժուարութեամբ կը շնչէր խանին աղտոտ սենեակին մէջ:

.....
.....

զ. Նոր գործատէրը նախ բաւական խիստ խօսեցաւ իրենց:

.....
.....

է. Հիւանդապահները մինչեւ հիւանդանոցին մեծ սրահը հասան:

.....
.....

ը. Երիտասարդ հողագործը իրիկունը դանդաղ քայլերով դաշտէն տուն կը վերադառնար:

.....
.....

4. Գործածելով տրուած Պարզ-Համառօտ նախադասութիւնները եւ ամէն մէկուն համար պահանջուած կառոյցը, ստեղծէ՛ նոր Պարզ-Ընդարձակ նախադասութիւններ:

Օրինակ՝ Բանուորը չհասկցաւ:

→ *Յուզ. ւծ. + Որակ. ւծ. + Ենթ. + Սիրոզ + Յարկցցչ + Յարկցլ/Ուղիղ խնդ.*

→ *Այդ խեղճ բանուորը չհասկցաւ վարպետին բացատրութիւնը:*

ա. ընկերը մօտեցաւ

→ *Ժննկ. ի պրզ. + Յարկցցչ + Որակ. ւծ. + Ենթ. + Չեւի մակբ. + Սիրոզ + Անողկ. խնդ.*

→

բ. պահակը իրեց

→ *Յարկցցչ + Որակ. ւծ. + Ենթ. + Չեւի մակբ. + Սիրոզ + Որակ. ւծ. + Ուղիղ խնդիր*

→

գ. շենքը կը գտնուի
 → Յարկցցչ + Յարկցցչ + Ենթ. + Ստրգչ + Յարկցցչ + Տեղի պրգ. + Յեղատր.
 →

դ. Կատուն վազեց
 → Ենթ. + Չեղի պրգ. + Նախատր. + Յարկցց. + Տեղի պրգ. + Ստրգչ.
 →

ե. ծաղիկները կը բացուէին
 → Յարկցցչ + Տեղի պրգ. + Անշ. ած. + Ենթ. + Ժննկ.ի մակր. + Ստրգչ.
 →

զ. ճամբորդները տուին
 → Ժննկ.ի պրգ. + Թուակ. ած. + Որակ. ած. + Ենթ. + Ող. խնդ. + Ստրգչ. + Անողկ. խնդ.
 →

Գ. - Ենթակայ-Ստորոգիչ Համաձայնութիւն - Վերաբաղ

- Նախադասութեան մէջ, ենթակայի եւ Ստորոգիչի համաձայնութիւնը կ'ենթարկուի շարք մը կանոններու:

- Նախ՝ յիշենք քանի մը արդէն ծանօթ կանոններ. -
 օ Երբ ենթակաները ա. եւ բ. դէմքի են՝ ստորոգիչը կ'ըլլայ ա. դէմքի: *Դուն եւ ես հասանք քաղաք:*
 . երբ ենթակաները բ. եւ գ. դէմքի են՝ ստորոգիչը կ'ըլլայ բ. դէմքի: *Դուն եւ հայրդ ճամբայ ելաք դէպի դրացի գիւղ:*
 . երբ ենթակաները գ. եւ ա. դէմքի են, ստորոգիչը կ'ըլլայ ա. դէմքի. *Հայրս եւ ես գիւղ հասանք:*
 օ Երբ մէկէ աւելի եզակի ենթականեր միացած են կամ շաղկապով, ստորոգիչը յաճախ կը մնայ եզակի: Այսպէս՝ *Գիրորը կամ Չանին կովը դո՛ւրս բող հանէ:*
 . Յիշէ, որ *եւ* շաղկապով միացած եզակի ենթականեր միասին կը կազմեն յոգնակի. *Տղան եւ աղջիկը կովը դո՛ւրս բող հանեն:*

5. Վերցն'ըր Ստորոգիչներուն փակագիծները՝ իրենց տարով յարմար խոնարհուած ձեւը.-

ա. Արշակը եւ ես ներս (վազել) եւ քանոտրին վիճակը (տեսնել)
 (վերցնել) գետնէն, (նստեցնել)

(Ժննկ.՝ *Կուտարեալ անցեալ*):

բ. Բժիշկը եւ դուն ուշ (հասնիլ) Արշակը եւ ես (որոշել) , որ
 հիւանդապահներէն մէկը կամ միւսը (ընել) դեղին ներարկումը (ա. եւ բ. ստրգչ.ներ՝
Կուտարեալ անցեալ):

գ. Այս տողսմէ մէկը կամ միւսը բող (ընկերանալ) Մեկունին՝ միմչեւ
 պանդոկը:

- դ. Կովը եւ այծը այս օրերուն յաճախ (կորսուի): Երէկ, եթէ դուն եւ տղատը (չելլի) փնտռելու, թերեւս մէկը կամ միտք դեմի գիտը հասած (ըլլայ)
- ե. Համբօն եւ ես իրար լաւ (հասկնալ) բայց դուք եւ իր եղբայրը այդքան ալ դիրիմ (չհամաձայնի)
- զ. Գուն եւ Գրիգորը ինչո՞ւ քաղաք (երբայ): Ինչո՞ւ զարմիկ մը կամ ուրիշ ազգական մը (չերբայ)

Գ - Համաձայնութեան մասնաւոր պարագաներ

- Յարեւալ մի քանի մասնաւոր կանոններ.-

- o Հաւարական գոյականներ, ինչպէս *հանրութիւն, մարդկութիւն, խումբ...*, ձեռով եզակի ըլլալով կ'առնեն եզակի ստորոգիչ: Օրինակ՝ *Աշակերտներու խումբը մօտեցաւ գիտացի մանչուկին:*
- o Բայց *Մաս մը.. + գոյական, կամ Խումբ մը + գոյական...* եւ նման կառոյցներու պարագային, կ'ըսենք՝ *Մաս մը գիրքեր գետին մնացին, կամ Գիրքերուն մէկ մասը գետին մնաց.* ինչպէս՝ *Խումբ մը զինուորներ լեռ բարձրացան կամ Զինուորներու խումբ մը լեռ բարձրացաւ,* եւայլն:

Նկատենք.-

. Իրարու կապուած եւ իմաստով իրար կրկնող գոյգ-գոյական ենթականեր, երբեմն, կը ստանան եզակի ստորոգիչ: Օրինակ՝ *Համրոյին վրայ կեանք ու հոգի եկաւ* (ոչ՝ *եկան*). կամ՝ *Աղբարութիւն ու գրկանք կը ազատ մեզի* (ոչ՝ *կը ազատեն*):

. -Ս եւ -դ յօդերը երբեմն ունին Անձնական դերանունի արժէք, կը նշանակեն *մենք* կամ *դուք*, եւ ենթակայ գոյականը ստորոգիչ կ'առնէ ատոր համաձայն: Այսպէս՝ *Աղջիկներս առաջ անցանք, մինչ մանչիդ կը մնացիր:*

- Ենթակայ Անորոշ դերանունները ստորոգիչ կ'առնեն՝ իւրաքանչիւրը ըստ իր իմաստին: *Բոլորը, ոմանք...* կը պահանջեն յոգնակի ստորոգիչ. *ամէն մէկը, ամբողջը, իւրաքանչիւրը...*՝ եզակի ստորոգիչ: Այսպէս՝ *Բոլորը եկան զինք ճամբու դնելու. բայց՝ Իւրաքանչիւրը համբուրեց Գիրորը:*

. Նոյնպէս, երբ կառոյցը «մասնական» է (մասի իմաստ ունի - *Տղոցմէ մէկը...*, *հաւերէն մի քանին...*, *գիրքերէն ոմանք...*), ստորոգիչը եզակի կամ յոգնակի կ'ըլլայ՝ ըստ իմաստի:

6. Վերջո՞ւր Ստորոգիչներուն փակագիծները՝ իրենց տալով յարմար խոնարհուած ձեւը.-

- ա. Հովիւը քշեց ոչխարներու հօտը, որ (բարձրանալ) ճամբէն վեր: Նոյնիսկ, խումբ մը ոչխարներ (ելլի) ժայռերուն վրայ:
- բ. Ներկայ քաղաքներու բնակիչներս այսօր (չպատկերացնել) հին կեանքը, ճամատանդ գիտացիութեան վիճակը՝ դար մը առաջ:
- գ. Այս տունէն պոռչտուք ու կոխ (չպակսի) , անտանելի է: Վաղը ալ քաղեցիներս (ոտքի ելլել) եւ ուտիկանութիւն (կանչել)
- դ. Բանակին մեծ մասը (առաջանալ) դաշտին մէջէն: Բայց խումբ մը զինուորներ ետ (մնալ)՝ քիկունքի պաշտպանութեան համար:

- ե. Մաս մը բանուորներ կամուրջին վրայ (ելլել) , իսկ միւս խումբը վարը (մնալ) : Պզտիկներս, պատուհանները շարուած, զիրենք (դիտել) :
- զ. Դուք բոլորդ (զալ) ձեր պարտականութիւնը կատարելու: Մեզմէ ոմանք (ուշանալ) , բայց ի վերջոյ բոլորս ալ (հասնիլ) : Եւ հաւարոյքը յաջողեցաւ:

7. Վերցո՛ւր փակագիծը՝ ստորագիշերուն տալով յարմար խոնարհուած ձեւը (Վատարեալ անցեալ).-

ա. Դասընկերներէս իրաքանչիւրը (համբուրել) զիս. յետոյ անոնցմէ մի քանիմ (երգել) հրաժեշտի երգը, իսկ մնացեալներս (ծափահարել) իրենց:

բ. Բաական աղմուկ ու քաշքշուք (ըլլալ) , մինչեւ որ մաս մը ցուցարարներ դուրս (դրուիլ) եւ պահակներու խումբը (վերահաստատել) կարգը:

գ. Պահակներէն իրաքանչիւրը մեզ (բարեւել) բայց իրենցմէ մի քանիմ, որովհետեւ մեզ (չճանչնալ) , կասկածով (մայիլ) մեզի: (*Ժմկ.՝ Կատարեալ անցեալ եւ Անկատար անցեալ*)

դ. Անոնք (չընդունիլ) , որ իրենց ղեկավարներէն ոմանք (դաւաճանել) իրենց: (*Ժմկ.՝ Ներկայ*)

ե. Խմբապետը եւ իր օգնականը լա՛ն (հասկցուիլ) : Իրաքանչիւրը (ընել) առաելագոյնը, որպէսզի մենք եւ դուք (մարզուիլ) եւ պատրաստ (ըլլալ) մրցումի:

զ. Բանուորներէն ոմանք այդ օրերուն դեռ ճարտարապետը (չճանչնալ) : Մենք եւ դուք նոյնպէս անձամբ (չճանչնալ) զինք:

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

- Ընթրիքէն ետք, հիւրընկալը եւ Համբօն, ծխամորճները վառած, կը գրուցէին: Հիւրընկալը խանդավառութեամբ շնորհատրեց Համբոյին ձգտումը՝ իր գառակը «մարդ դարձնելու»:
- Պտղավաճառներու ճոխ կառքերը, դէզերով կտորեղէն ցուցադրող խանութները, դպրոց գացող կամ դպրոցէն վերադարձող մանուկները, ուղտերու եւ աւանակներու շարքերը,- զիտացի պզտիկը շճներ էր այս բոլորէն: Ան չէր դադրէր շուրջը մայիլէ եւ հօրը հարցումներ ընելէ:
- Ճարտարագէտ-շինարարը պարզապէս բանուորներուն չէր վճարեր անոնց վարձքին մէկ մասը: Ատիկա իրեն կ'ապահովէր անարդար բայց շատ շօշափելի յաւելեալ եկամուտ մը:

ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ - 1

- Նախադասության անդամ-պաշտոններէն մեզի ծանօթ են Ստորագիշն ու Ենթական, Ուղիղ եւ Անուղղակի Խնդիրները, Ենթակայի Ստորագելին, շարք մը Որոշիչներ, շարք մը Պարագաներ, Ցատկացուցիչը, Բացայայտիչը...
- Այս դասին ու յաջորդին մէջ, պիտի տեսնենք քանի մը նոր պաշտոններ:

Ա - Կոչական

- Կոչականը կը գործածենք նախադասության մէջ, երբ կ'ուզենք մէկուն դիմել, խօսք ուղղել անոր: Օրինակ՝ *Համբօ՛, գաւակդ հիսանդ է, կամ Գիրո՛ր, ո՞ր կ'երթաս:*
- . Առաջին օրինակին մէջ յստակ կ'երեւի, որ նախադասության Ենթական *գաւակդ* գոյականն է: Իսկ *Համբօ* ունի Կոչականի պաշտօնը:
- . Երկրորդին մէջ, կրնայ կարծուիլ, որ Ենթակայ է *Գիրոր* գոյականը. բայց առաջին օրինակը մեզի կ'օգնէ՝ ճիշդ տեսնելու. *Գիրոր* Կոչական է, իսկ *կ'երթաս* ստորագիշին Ենթական՝ լռելեայն հասկցուող *դուն* դերանունն է: Պարզապէս, Կոչական եւ Ենթակայ այս օրինակին մէջ կը վերաբերին նոյն անձին:

1. Ընդգծէ՛ Կոչականը մէկ գիծով, եւ դի՛ր խաշանիշ՝ ենթակային տակ: Լռելեայն հասկցուող ենթակաները, անձնական դերանունի ձեւով, դի՛ր իրենց տեղը (վերը)՝ փակագիծի մէջ: Այսպէս՝ Գիրո՛ր, ^{դուն} ո՞ր կ'երթաս:

- ա. Բժիշկ, դո՛ւն պիտի փրկես այս պանդուխտ ծերունին:
- բ. Մեծ մայրիկ, դո՛ւն միայն կը գրաս գիտացի մանչուկին:
- գ. Վարպէ՛տ, գործատէրը քացակայ է այսօր:
- դ. Ընկերներ, այս ճարտարապետը վճարե՞ց ձեր աշխատավարձը:
- ե. Տղա՛ս, առողջութեանդ հո՛գ տար:

- գ. Գալօ՝ գործի՝ անցիր: Ծո՛յլ, եկո՛ւր՝ այս ճիւղերը վերցո՛ւր հոսկէ:
- է. Շողիկ, դուն մի՛ վերցներ այդ ծանր ուրազը:
- ը. Մայրիկ, ի՞նչ եղաւ հայրիկը:

2. Արտագրելով քիւ 1ի Կոչական գոյականները՝ ամեն մէկով սկսէ՝ նոր նախադասութիւն մը:
 - **Ամէն մէկ նախադասութեան մէջ, պահէ՛ հին նախադասութեան ենթակային ձեւն ու դիրքը**
 (Կոչականին հետ նոյնացող կա՛մ անկէ տարբեր, լռելեայն հասկցուող կա՛մ գրուած...)
Այսպէս՝ Գիրքո՛ր, ի՞նչ պիտի ընես քաղաքին մէջ միս-մինակ:

- ա. Բծի՛շկ,
- բ.
- գ.
- դ.
- ե.
- զ.
-
- է.
- ը.

Բ - Ստորագելի – Աերաքաղ

- **Ենթակայի Ստորագելին լաւ ծանօթ է մեզի, ըլլայ՝ իբր որակական ածական, ըլլայ իբր գոյական:**
Օրինակ՝ Վաճառականը բարեսիրտ կ'երևեր, կամ՝ Գիրորը մաքու պիտի դառնար:

օ Յիշենք, որ **Ստորագելին կրնայ սկիզբը գալ**, եթէ ենթական շրջուելով ետեւ գացած է: Այսպէս՝
 աւելի կը շեշտուի Ստորագելիին արտայայտած միտքը: *Օրինակ՝ Բարեսիրտ կ'երևեր վաճառականը, կամ՝ Մաքու պիտի ըլլար Գիրորը:*

. Թէ՛ սկզբնական ձեւին եւ թէ՛ շրջուածին մէջ, արդէն, նախադասութեան ձայնի շեշտը կ'իյնայ Ստորագելիին վրայ: Կարդա՛ քարձրածայն՝ *Գիրորը մաքու պիտի ըլլար*, ապա՝ *Մաքու պիտի ըլլար Գիրորը*: (Ասիկա կրնայ օգնել մեզի՝ Ստորագելին զանազանելու ենթակայէն՝ շփոթ կառոյցներու մէջ:)

Նկատենք.-

- օ կարգ մը բայի պարագաներ կրնան շփոթուիլ Ստորագելիի հետ:
- . Այսպէս, *Համբոն փունն է* նախադասութեան մէջ, *փունն՝ Տեղի պարագայ է*: Բայց երբ կ'ըսենք՝ *Մտաջին շէնքը մեր փունն է*, նոյն *փունն* բառը **Ստորագելի է**:
- . Նոյնպէս է՝ *Համբոն փուն դարչաւ եւ Այս քարայրը մեզի փուն դարչաւ* օրինակներուն մէջ:
- օ Շփոթ կրնայ ստեղծուիլ նաեւ **որոշ Մակբայներու** հետ:
- . Այսպէս՝ *Երգը երկար էր* նախադասութեան մէջ *երկար* **Ստորագելի է**, բայց *Երգը երկար փնեց* նախադասութեան մէջ՝ անիկա **Մակբայ է**:

- **Գրութեան մէջ, երբեմն, Ստորագելի ենթական գրուած չ'ըլլար: Այսպէս՝ Գիբորը քաղաքը չէր սիրեր. այնքա՛ն սիրուր էր (լռելեայն ենթական՝ ան):**

3. Շրջանակէ՛ Ստորագելին (եթէ կայ...), ընդգծէ՛ վիճակի բայ-ստորագիչը, ենթական նշէ՛ խաշով: Երբ ան լռելեայն է, անձն. դերանունի ձեւով դի՛ր իր տեղը՝ վերելը, փակագծուած:

ա. Գիբոր, արդեօք ինչպիսի՞ տղայ պիտի դառնա դուն:

բ. Երբ Համբոն գիւղ դարձաւ, պզտիկը մնաց վաճառականին տունը:

գ. Բարի էր միայն պառաւը, որ տղուն պաշտպանը դարձաւ: Ան գրեթէ միշտ խոհանոցը կ'ըլլար:

դ. Հանգիստի ժամերուն, խոհանոցը, գիւղացի տղան կը նստէր լուռ ու անշարժ: Ռճանց ապուշ կը թուէր, բայց միայն շփոքած էր:

ե. Լիճը անասնոսան կը թուէր իրենց: Դեմի ափը գրեթէ չէր երեւեր:

զ. Վարպետը վեհանձն եւ բարի մարդ կը նկատուէր շատ գործատրներու կողմէ:

- **Գրութեան մէջ, երբեմն, վիճակի բայը գրուած չ'երեւիր: Այսպէս՝ Տղան քնայր էր, հայրը՝ մզաւոր. երկրորդ նախադասութեան մէջ, վիճակի բայը (էր) չէ կրկնուած, բայց լռելեայն կը հասկցուի. ուրեմն մզաւոր Ստորագելի է հայրը ենթակային:**

Երբեմն, եթէ Ստորագելին եւս կրկնութիւն է, ան ալ չի գրուիր:

4. Շրջանակէ՛ Ստորագելին, ընդգծէ՛ վիճակի բայ-ստորագիչը, դի՛ր խաշանիչ՝ ենթակային տակ: Չգրուած ստորագիչը կրկնելով դի՛ր տեղին վերելը՝ փակագծուած:

ա. Երկար՝ քաղաք մնաց տղան. բայց խօսուածքը բարբառ մնաց, հագուածքն ալ՝ գիւղական:

բ. Պզտիկը տարի մը տան ծառայ պիտի ըլլար, անլի էտք՝ խանութի օգնական:

գ. Երբ որոշեց ա՛լ տուն չդառնալ, այդ աներակը տուն դարձաւ իրեն, անտառը՝ հանգստարան:

դ. Լաւ մարդ կը թուէր բժիշկը. իր վարմունքը կիրք էր, խօսուածքը՝ ազնիւ:

ե. Փողոցը լեցուն էր, բայց հրապարակը՝ պարապ:

զ. Մենք գործի ծանրութենէն դժգոհ էինք, իսկ իրենք՝ գոհ:

Գ - Ստորագելի Ուղիղ Խնդիրի

- Երբեմն, նաեւ Ուղիղ խնդիրը կ'առնէ Ստորագելի, գոյական կամ տրական անձական: Այսպէս՝ *Գիւղացիները հիւրը բարեւսիրը կը կարծէին. Կամ՝ Համբոն Գիբորը մարդ պիտի դարձնէր:*

. Այս օրինակները բաղդատենք *Հիւրը բարեւսիրը էր եւ Գիբորը մարդ պիտի դառնար* ծանօթ օրինակներուն: *Հիւրը, Գիբորը* երկու ենթակաները իրենց հիմա Ուղիղ խնդիր դարձած են. ուրեմն իրենց Ստորագելիները կը դառնան Ուղիղ խնդիրի Ստորագելիներ. իսկ Ստորագիչները՝ վիճակի բայէն կը վերածուին ներգործական բայի:

o Ուղիղ խնդիրի Ստորագելի ունինք որոշ ներգործական բայերով՝ *ընել, դարձնել, նկարել, սնակել, կարծել, ընկրել, յայտարարել, ընդունիլ...*: Ասոնք ներգործական ձեւերն են վիճակի բայերու՝ *ըլլալ, դառնալ, նկարուիլ, սնակուիլ, կարծուիլ...*, - որոնք -գիտենք- կ'առնեն ենթակայի Ստորագելի:

Նկատենք.-

. Որոշ Ստորագելիներ, մասնաւոր Ուղիղ Խնդիրի Ստորագելի, իրենց առջեւ կ'առնեն *իբր* նախադրութիւնը: Այսպէս՝ *Ինչպէս իբր արարքը ընդունեցին իբր բարեւարտութիւն (բարեւարտութիւն՝ Ստորագելի է արարքը Ուղիղ խնդիրին):*

5. Գի՛ր խաչանիշ Ուղիղ խնդիրին տակ, շրջանակ՝ անոր Ստորագելին, եւ ընդօժէ՛ նախադասութեան Ստորագիչ ներգործական բայը:

- ա. Գիւղացին իր մանչը տուաւ ծառայ՝ Արտեմին տունը:
- բ. Գործատերը զինուորական պետ կը նկատէին կարծես. անմիջապէս կը հնազանդէին իրեն:
- գ. Քու տեսակէտդ անիմաստ նկատեցին:
- դ. Եւ իրենց առաջա՞րկը... կ'երեւի հանճարե՞ղ կը կարծեն զայն:
- ե. Գիւղը Գալօն գոհ տուաւ իր պայքարին մէջ՝ ընդդէմ կատաղի գետին:
- զ. Այդ հսկայ մարդը գիւղապետը կարծեցինք, եւ իրեն դիմեցինք:
- է. Միտլամ էինք, եւ ներողութիւն խնդրեցինք. բայց իրենք սխալը կարեւոր չնկատեցին:
- ը. «Ո՞ր բարի մեքենան մեզ Մարդ պիտի դարձնէ», - կը հարցնէ բանաստեղծը

6. Փոփոխէ՛ տրուած նախադասութիւնները՝ գործածելով ամէն մէկուն համար առաջարկուած Ներգործական բայն ու անոր Ենթական:

Օրինակ՝ Վաճառականը բարեսիրտ էր: (Գիւղացիներ..., նկատել...)

→ *Գիւղացիները վաճառականը բարեսիրտ կը նկատէին:*

- ա. *Տղան քառական խելացի էր: (Մեծերը..., նկատել...)*
→
- բ. *Օղը անշնչելի էր բժիշկին համար: (Հոտերը, դարչնել)*
→
- գ. *Գիքորը աշկերտ պիտի դառնայ: (Վաճառական... դարչնել)*
→
- դ. *Գալօն պետ ընտրուեցաւ: (Հողագործները, ընտրել)*
→
- ե. *Ժողովը փակուած յայտարարուեցաւ: (Նախագահը..., յայտարարել...)*
→
- զ. *Մկրտիչը իբր յարթող ընդունուեցաւ: (Ժողովուրդը..., ընդունիլ...)*
→

ՌԻՉՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

- Հայրը իր խրատները կը շարունակէր, բայց յոգնած երեխան՝ անոր կօթնած՝ արդէն կը ննջէր:
- Գիքորը ինչպէ՞ս ընէ, որ ուշ ատեն դուրսերը չմնայ, պաղ շառնէ, անկողին չիյնայ: Այսքան պատասխանատուութիւն ծանր չ'երեւի՞ր ձեզի՝ օտար տեղ պանդուխտ դարձած պզտիկի մը համար:
- Երբ Թորոս արթոր հագուստները հանեցին, մարդը աղաղակ մը փրցուց. չէին ձգեր, որ տասը ոսկի գումարը՝ իր ամբողջ խնայողութիւնը, քովը պահէր: Կանոնի դէմ էր, որ հիւանդին քով դրան մնար: Ելած օրը, հագուստներուն հետ, դրամն ալ ետ պիտի առնէր:
- Գիւղը, Թորոսին հարազատները թէ՛ ուրախ էին, թէ՛ տխուր. Թորոսը պիտի վերադառնար, գաւակը՝ Մելքոնը պիտի մեկնէր: Բայց մտահոգ էին. ամիս մըն էր՝ նամակ չէր հասներ քաղաքէն:

ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ - 2

Ա - Գոյական-Որոշիչ

- **Գոյականը**, ճիշդ որակական ածականի պէս, կրնայ դառնալ **Որոշիչ** ուրիշ գոյականի մը:

- Ունինք **Գոյական-որոշիչի** քանի մը ձևեր. -

o Առաջին ձևի մը կը հանդիպինք *բար սիրտ, ոսկի արև* կառույցներուն մէջ. գոյական-որոշիչներն են *բար, ոսկի*:

o Երկրորդ ձև մը ունինք *երկաթ դուռ, մեկաքսէ հագուստ* կառույցներուն մէջ, *երկաթ* եւ *մեկաքսէ* բացառական հոլով գոյական-որոշիչներով:

o Գոյական-որոշիչի ուրիշ, յաճախադէպ ձև մը կը կազմեն *թիշկ Գարեգին, Երզիծարան Պարոնեան* եւ ասոնց նման կառույցներ:

- **Չոյգ բառերէն առաջինը որոշիչ է երկրորդին՝ որոշեալին**, որ նախադասութեան մէջ կ'ունենայ իր պաշտօնը:

. Այսպէս *Երկաթ դուռը ներկեցինք*, կամ *Երզիծարան Պարոնեանը քերթեր հրատարակեց* օրինակներուն մէջ, *դուռը* որոշեալը ուղիղ խնդիր է, իսկ *Պարոնեան* որոշեալը՝ ենթակայ:

Նկատենք. -

o **Տարբեր կառույց է**, երբ կ'ըսենք *Գասպար Էֆենդիին, Եփրատ գետ* եւայլն: *Գասպար, Եփրատ* գոյականները իրենք դարձած են որոշիչ: Իսկ ընկերացող բառը որոշեալն է, որ ունի իր քերականական պաշտօնը: *Գասպար Էֆենդիին խանութը քանդուեցաւ* նախադասութեան մէջ, *Էֆենդիին* յատկացուցիչ է: *Եփրատ գետին մօտեցանք* նախադասութեան մէջ, *գետին* Անուղղակի խնդիր է:

o *Երկաթէ, մեկաքսէ* որոշիչներուն համար նուազ գործածական ձև է՝ *երկաթեայ, մեկաքսեայ*, ուր որոշիչները զրեթէ դարձած են որակական ածական:

1. Ընդգծէ՝ գոյական-որոշիչը. սլաքով մը միացո՛ւր զայն որոշեալին: Այս վերջինը կը շքջանակես, եւ դէմը կը գրես նախադասութեան մէջ իր ունեցած պաշտօնը:

ա. Հողագործ Համբոյն տունը կոխի կար:

բ. Այդ երիտասարդ թիշկը ոսկի սիրտի տէր էր:

- զ. Պանդուխտները կը սարսափէին Փրկիչ հիւանդանոցէն:
- դ. Այս պզտիկ դաշնակահարը հրաշք երեկոյ է իսկուպէս:
- ե. Այս երգին երաժշտութիւնը երաժիշտ Չոխաճեանը գրած է:
- զ. Ուրկէ՞ գտար այդ արծաթէ ապարանջանը:
- է. Պարոնեանը յտակօրէն կ'ամբաստանէ Մամբրէ եպիսկոպոսը:
- ը. Ճարտարապետ Ճամատեանէն նամակ մը ստացանք:

2. Գործածէ՛ տրուած Գոյական-որոշիչները եւ փակագծուած որոշեալները, ամէն մէկ զոյգ՝ նախադասութեան մը մէջ: Տակը գրէ՛ որոշեալին պաշտօնը:

- ա. Մուշ (քաղաք)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-
- բ. պղինձ (կարսայ)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-
- գ. երկաթ (շերեփ)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-
- դ. բանուոր (Թորոս)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-
- ե. Եփրատ (գետ)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-
- զ. Հողագործ (Մելրոն)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-
- է. Փայտէ (զլուխ)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-
- ը. Երկիր (մոլորակ)
 - Նախադասութիւն.-
 - Որոշեալին պաշտօնը.-

**Բ - Լրացումներ Որակական ածականի և Թուական ածականի.
Լրացումներ Անորոշ ու Հարցական ածական-դերանուններու**

- Որակական ածականը կրնայ առնել լրացում՝ քաջառական հոլով կամ գործիական հոլով:
Կեանքով լեցուն փողոց... Յոզնութենէն շնչասպար քանուոր...

- Թուական ածականը իր կարգին կրնայ առնել լրացում, առեսարակ՝ քաջառական հոլով:
*Այսպէս՝ Տղոցմէ մէկը... ասունցմէ երկուորը... մեզմէ առաջինը...: Ասունցմէ, մեզմէ, փողոցմէ
լրացումներն են թուական ածականներու՝ քանակական թէ դասական:*

- Նոյնպիսի լրացում կրնան առնել նաեւ Անորոշ ածականն ու դերանունը, եւ Հարցական
ածականն ու դերանունը:

*Այսպէս, Անունցմէ՝ մի քանի քանուորները ընթացաբար կամ Բանաստեղծներէն ունանք
բաշկան ուրանատրոսներ կը գրեն: Անունցմէ լրացումն է մի քանի անորոշ ածականին.*

*բանաստեղծներէն՝ լրացումն է ունանք անորոշ դերանունին: Իսկ Չեզմէ՝ ո՞վ պիտի երբայ քաղաք
օրինակին մէջ, չեզմէ լրացումն է ո՞վ հարցական դերանունին:*

**3. Դի՛ր խաշանիշ՝ Որակական ածականին տակ, շրջանակէ՛ իր լրացումը՝ Ածականի խնդիրը,
եւ սլաքով մը զանոնք միացո՛ւր իրարու:**

ա. Պտուղներով լեցուն կառքերը շշմեցուցած էին աղան:

բ. Քննադատութեամբ եւ երգիծանքով հարուստ էջեր արտադրած է Պարոնեան:

գ. Յակոբ Պարոնեան ապրած է ընկերութենէ հեռու կեանք մը:

դ. Գնորդներով խճողեալ վաճառատուներ միայն կը տեսնես այս ամիսներուն:

ե. Մեծ երգիծաբանը տեսաբար մարդոց թերիներով մտահոգ եղած է:

զ. Բանջարեղէններով բեռնատր աւանակ մը կեցաւ Գիքորին առջեւ:

**4. Դի՛ր խաշանիշ մը՝ լրացում ունեցող Ածականներու եւ Դերանուններու տակ, շրջանակէ՛ այդ
լրացումները, եւ սլաքով մը միացո՛ւր իրարու լրացում եւ լրացուող:**

ա. Ծերունիին մուճակներէն մէկը իր ձեռքն էր, միսը կորստած էր:

բ. Բարկութենէն դողահար՝ բանուորը ոտքի ելաւ. ընկերներէն մի քանին նոյնպէս ոտքի ելան:

գ. Երիտասարդը ձեռքի քարերէն մէկը վերակացուին գլխուն պիտի մետեր, եթէ ինքզինք
չզսպէր:

դ. Ընկերներէս չորսը մօտեցան՝ զիս պաշտպանելու. անոնցմէ մէկը քար մը ունէր ձեռքը:

ե. Այդ չորսէն քանի՞ն ինձի պիտի օգնէին իրապէս:

զ. Չեզմէ մէկը նկարները տեսած էր արդէն. մենք անոնցմէ առաջինները երէկ տեսանք:

5. Կազմել իրաքանչիւր նախադասութեան շարահիւսական նախագիծը: Անոր հետեւելով՝ կազմել պահանջուած նոր նախադասութիւնները (որոշ տարրեր տրուած են իբր օգնութիւն).

Այսպէս՝ Ծերունիին մունակներէն մէկը իր շեռքն էր:
 Նիւզձ- Զարկեցցէ Լրցցէ Անրշ դնր. Ենր Զարկեցցէ Տնդի պրգ Սգրոզ (Եական)
 Նոր- Մեկրոնին ընկերներէն ոմանք իրենց գիւղը կը մնան:

ա.

Բարկութենն դողահար՝ քանուորը ոտքի էլա:
 Նիւզձ-
 Նոր- ում մտասեոգ՝

բ.

Իր ընկերներէն մի քանին նոյնպէս ոտքի էլան:
 Նիւզձ- (Զարկեցցէ) (մակրայ)
 Նոր- են ոմանք

գ.

Ընկերներէս շորսը մօտեցան՝ գիս պաշտպանելու:
 Նիւզձ-
 Նոր- էր երկուրը

դ.

Չորսէն քանի՞ն ինծի պիտի օգնէին իրապէս:
 Նիւզձ-
 Նոր- Իրենցմէ

ե.

Ձեզմէ մէկը նկարները տեսա՞ծ էր արդէն:
 Նիւզձ-
 Նոր- Տղոցմէ մի քանին

զ.

Մենք անոնցմէ առաջինները երէկ տեսանք:
 Նիւզձ-
 Նոր- մարդոցմէ մէկը երբեմն

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

- Յակոբ Պարոնեան իր թերթերուն մէջ երգիծական ոճով կ'արձանագրէր թէ՛ հայկական եւ թէ՛ միջազգային լուրերը, եւ շատ խիստ կը քննադատէր դէպքերն ու դէմքերը. մարդ չէր խնայէր:
- Հազուադէպ պարագաներու միայն՝ ան գնահատանքով արտայայտուած է մարդոց մասին:
- Խնդալ չգիտցող մարդերը, Պարոնեանի համար, անշնորհք են եւ հոգիով վատառողջ: Երգիծարանը որեւէ բարիք չ'ակնկալէր անոնցմէ, ինչպէս բարեճորոգում չի յուսար բուրք կառավարութենէն:
- Հայաստանի սովին առթիւ, Պարոնեան կը դատապարտէ բուրք պետութիւնը, որ «սովը շատոնց նախատեսած ըլլալով» իր հաւատարիմ հպատակները անօրութեան վարժեցուցած էր կանուխէն: Այսպիսի սով մը եթէ Եւրոպա պատահէր, - կ'տեսցնէ ան, - շատ անլի գոհ պիտի խլէր: